

SIC TRANSIT....

BIJ EISENACH, IN HET WOULDLAND VAN Thüringen, waar de lucht zwoel is van sagen en oude verhalen, priemt door de nevels van legenden de Wartburg heen als een stuk gereconstrueerde historie.

De Wartburg... dat is voor het vrome gemoed het monument van Luther: de burcht waar hij, in veiligheid geborgen tegen lijfelijke vijanden, helse temptatie had te weerstaan; waar hij zijn reformatorische geschriften opstelde en, bovenal, het Nieuwe Testament in de lands-taal overbracht, zichzelf tot een eerezuil en zijn volk tot onvergankelijken zegen.

De Wartburg... dat is voor den nationaal-Duitscher bovenal: het monument van bijna vijf eeuwen Hohenzollern-regeering.

Vergis ik me niet, dan is het origineel van bijgaande plaat als wandschildering te vinden in de groote ridderzaal op den Wartburg. Dáár gaf de laatste regeerende Hohenzollern zijn feesten, omringd door tafereelen, waarin de glorie van zijn huis en voorgeslacht werd uitgebeeld.

Sic transit... De jubileerende heerscher in de ridderzaal op den Wartburg, en de vluchteling, die op een miezerigen nazomerdag afstapt aan een vergeten stationnetje in de hei, zijn één en dezelfde.

Sic transit... de historie herhaalt zich, al ontbreekt het zichtbare boetekleed; al wisselt de ensceneering met de tijden.

Waar de Havel in de Elbe uitmondt, ligt het dorpje Quitzöwel, dicht bij het slot van dien naam. Dáár lag eens het stamslot der Quitzows, die machtige adellijke familie, welke vóór de komst der Hohenzollerns in de mark Brandenburg, dat landsdeel overheerschte.

Quitzw was een overoud, adellijk geslacht, dat reeds vóór 1300 in de geschiedenis wordt genoemd, en vooral in de twisten tusschen de Wittelsbacher en Lüneburger markgraven, tot groote macht kwam.

Op het slot Quitzw leefden omstreeks 1375 twee jongens, de broertjes Diederik en Johan. Het waren tijden, waarin men veel beleefde; en de gebeurtenissen van den dag werden in liederen en balladen door de reizende minstrelen bezongen. Meer nog dan het oorlogsrumoer, ontroerde die heldenpoëzie het gemoed van de knapen en zette hun fantasie koortsig aan 't werk. Zij droomden zich helden en overwinnaars, ook bezongen in de poëzie van den dag.

In 1375 vertoefde Keizer Karel IV een tijdlang in de onmiddellijke nabijheid van het slot Quitzw. De jongens zagen hem, en met hun neefjes en vriendjes imiteerden zij die pracht en keizerlijke majesteit. Diederik en Hans speelden keizer-en-koning en deelden samen het land!

Een paar jaar later, toen de broertjes dertien en negen jaar oud waren, verscheen de nieuwe keizer, Sigismund, zelf pas achttien jaren oud, in de Mark, om zich te laten huldigen, en den eed van trouw in ontvangst te nemen. De jongens jubelden, maar de jonkertjes van Quitzw konden niet vermoeden, in welk een fellen kamp zij eenmaal tegenover hem zouden staan.

Diederik was de meest begaafde van de broers; door huwelijk en aankoop wist hij zijn macht geweldig uit te breiden en vestigde zich, na vaders dood, op het familiegoed. Johan trouwde de rijke erfdochter der Bredows en vestigde zich op het slot Plaue. De oorlogen tegen de Lüneburger graven werden met succes gevoerd; de macht der Quitzows groeide gedurende tien jaren, zoo-

dat zij van 1400 tot 1410 heel de mark Brandenburg beheerschten. De keizer, die de landheer was, woonde ver weg en de landvoogd, die in zijn naam regeerde, werd spottend een land-verwoester genoemd. Nooit had eenig geslacht, tusschen Oder en Elbe, zooveel macht bezeten!

En toch... Sic transit, zegt onze afbeelding.

Was het eigen schuld, die den ondergang der Quitzows bewerkte? Ach neen. Hun succes was 't gevolg geweest van bepaalde politieke omstandigheden, en door een andere constellatie werd hun val bewerkst.

In 1411 erfde Sigismund, de keizer en koning van Hongarije, de mark Brandenburg. Hij beloofde, iets voor zijn Mark te zullen doen en rechtmatige bezwaren uit den weg te ruimen. 's Keizers zaakgelastigde reisde naar Berlijn en verzamelde den adel en de steden rondom zich. Ook de Quitzows kwamen, en verklaarden, geen anderen erfelijken heer te hebben dan de „hochgedachte” koning in Hongarije.

De Quitzows hebben den eed van trouw afgelegd, in de meening, dat de keizer zelf zou komen. Natuurlijk zou hij een landvoogd aanstellen, allicht uit het land zelf... en wie zou dat anders zijn dan één van hen beiden!

Vol hoop op een goede toekomst, gaat een Brandenburgsch gezantschap naar den keizer om hem, nadat hij hun privilegiën bezworen heeft, te huldigen als hun heer.

Maar, als de huldiging plaats heeft gehad, dan merkt Sigismund op, dat hij voorloopig een van z'n heeren zal sturen, om in de Mark goede toestanden te scheppen. Nu was het duidelijk voor ieder, dat weer een vreemdeling tot landvoogd zou worden aangesteld.

Dát konden de Quitzows niet gedoogen, vooral niet toen bekend werd, dat Frederik, de burggraaf van Neurenberg, de uitverkorene van den keizer was, en de Mark hem bovendien nog honderdduizend goudguldens betalen moest. De Quitzows lieten zich beleedigend over Frederik uit en riepen de hertogen van Pommeren en Stettin te hulp. In Friesack wachtte Diederik, op Plaue Hans den nieuwen heer af. Frederik trachtte zoo lang mogelijk den schijn van vijandelijke gezindheid te vermijden en noodigde de Quitzows zelfs te gast, maar winnen kon hij hen niet.

Na verschillende schermutselingen, werden de gebroeders Quitzw door den keizer vogelvrij verklaard en in 't begin van 1414 trokken de keizerlijken in vier colonnes tegen de vier voornaamste Quitzw-slotten op. Frederik zelf trok naar Friesack en bracht het ten val. Diederik vluchtte. Plaue, onder Hans, hield het wat langer. Een Brandenburgsch kroniekschrijver vertelt, dat Hans ook vluchten wilde, maar achterhaald werd en in de kerk van Plaue gevangen gezet, terwijl daarna het slot zich overgaf, onder beding van vrijen aftocht.

De schilder, naar wiens werk onze plaat werd gereproduceerd, heeft een andere lezing gevolgd; een, die hem gelegenheid gaf tot dramatiseren en tot verheerlijking van het nieuwe régime.

Frederik zélf is, na den val van Friesack, naar Plaue gekomen, en is er in geslaagd, het roofnest, zooals hij 't noemde, in brand te steken. Hoog zit de eerste regeerende Hohenzollern op zijn witte paard; nog hooger schijnend door den wuivenden vederbos op zijn helm en de nabijheid van den keizerlijken standaard. Met opgeslagen vizier ziet hij den stoet langs zich gaan: Agnes van Bredow, de vrouwe van Quitzw, die eenmaal zoo gelukkig was onder de bescherming van dat machtige wapenschild, maar nu, half in zwijm, steun zoekt bij de geestelijkheid.

En achter haar, in het boetekleed, ziet Frederik zijn aartsvijand: blootshoofds gaat daar de grimmig-uitziende, één-oogige Hans von Quitzow, die als gevangene naar het slot Calbe wordt gevoerd.

Daar werd hij gevangen gehouden, zoo lang zijn broer Diederik uit het buitenland den markgraaf — later keurvorst — bestookte. Maar toen Diederik, ziek en gebroken, zich uit den strijd terugtrok en stierf, verzoende Hans zich met Frederik. Hij ontving het oude familiebezit van hem opnieuw in leen en leefde nog twintig jaren.

Het zijn dus niet uitsluitend sprookjes, die zoo eindigen!

Sic transit . . . zegt de ridder in het boetekleed, die, in al-te-enge vaderlandsliefde, de verbroekeling der middeleeuwen wilde handhaven tegen de centralisatie van den nieuwen tijd. Een roofridder heeft men hem genoemd, en dat klinkt niet vriendelijk. Dat woord komt uit de pen van den geschiedschrijver, die uitsluitend het oog richt op vijf eeuwen Hohenzollern-regeering in Brandenburg. In waarheid zijn de Quitzows trouwe vaderlanders geweest, die met den inheemschen adel het land wilden verdedigen tegen een vreemden heerscher.

Sic transit: het adellijk geslacht en het vorstenhuis en de politieke ideeën en idealen! De wereld gaat voorbij met haar begeerlijkheid. Maar die den wil van God doet, blijft in der eeuwigheid.

G. KRAAN—VAN DEN BURG

TANTE KEE EN HAAR GEBED

ZIJ STAAT NOG ZOO SCHERP EN HELDER vóór me: tante Kee met haar frisch appelgezicht en vroolijken mond. In de week droeg zij een wit neteldoeksch plooiomutsje, 's Zondags een neepjeskap. 's Winters een fijn grijs wollen omslagdoek, 's zomers een zwart cachemiren, zoo groot als een beddelaken.

'k Hoorde eens Ds Klaarhamer van den kansel zeggen: „God beware ons voor de lieve menschen.” Nu tot de „lieve menschen” behoorde zij niet. Het harde leven van werkmansvrouw, die met zes gulden per week rond moest komen en zeventien kinderen ter wereld bracht, gaf haar iets resoluuts, waarin alle weekheid werd gemist.

Maar uit haar staalblauwe oogen straalde groote goedheid, haar stevige werkknuisten hield zij gereed om te helpen: de vreeze des Heeren schonk haar beschaving, die de werkende stand (zonder radio en zonder onderwijs levende) in het midden der vorige eeuw miste. En ze kon bidden.

Van dat bidden wil ik iets vertellen.

Eens ontmoette zij op straat de dochter van een ouden vriend.

„Kind, woon je in Rotterdam?” vroeg tante Kee verwonderd.

„Ja, al een poos. Ik ben getrouwd en heb vijf kinderen.”

„Kom me eens gauw opzoeken, met je man. Ken jij den God van je vader?”

„'k Zoek Hem wel, maar zie je, mijn man niet; 'k leef midden in de wereld.”

't Bezoek had plaats en tante Kee genoot. Want zij had de menschen lief, was ook t r o u w in haar vriendschap.

't Bleek al spoedig, dat „de wortel der zaak,” zooals tante Kee in haar Bijbeltaal de begeerte naar God

noemde, in de veel jongere vrouw gevonden werd. De man luisterde ongeduldig dien avond.

„Hoor eens, tante Kee,” zei hij, „ik ben maar een heiden, verdien in weer en wind mijn brood op 't water voor mijn gezin, maar van God moet ik niets hebben.”

„God wil jou hebben,” zei tante Kee.

„Niet noodig, hoor, ik zal mijn eigen weg wel vinden.”

„Hij, die zijn eigen weg wil gaan, ziet 't dwaallicht vaak voor starren aan, jongelief. Je kunt desnoods nog buiten God leven, maar niet buiten Hem sterven,” antwoordde tante Kee.

Het afscheid was heel vriendschappelijk: „M'n vrouw kan terugkomen zoo dikwijls als ze wil,” zei de man vriendelijk.

De vrouw kwam niet terug. Er verliepen eenige weken. Toen besloot tante Kee kort af: Ik ga er heen. Er is wat.

Er was wat. Niets minder dan plots opkomende waanzin van den man, die juist dien dag tot volslagen krankzinnigheid was overgeslagen.

Tante Kee toonde zich een moeder voor deze moeder van vijf kinderen. Ze hielp met woord en daad. Want met den man verdween óók het brood uit het gezin.

Hoe zij hielp, doet er hier niet toe. De man leefde niet zoo heel lang in het krankzinnigengesticht. God nam hem weg. „Stakker!” zei tante Kee. „Nou kan die zijn eigen weg niet meer vinden.”

De weduwe kreeg een bestaantje. Al kon zij, zwakke vrouw, zelf zoo weinig doen. Op een Zondagmorgen werd haar zesde kind geboren. Natuurlijk was tante Kee heel den nacht in de weer en 's Zondags niet naar de kerk geweest. Zij nam het vaderlooze kindje aan en toen de rust in de kamer weergekeerd was, knielde zij neer voor het bed en droeg moeder en kind aan den Heere op. Aan den Vader der weezen en den Rechter der weduwen. „Het kind behoort U toe, Heere, neem haar in Uw armen.”

Dat gebed heeft vrucht gedragen. Het toen geboren kind is nu vijftig jaar. Naar aanleiding van mijn radiolezing over „tante Kee” ontving ik een brief van haar: Moeder heeft dat gebed nooit vergeten en mij dikwijls over tante Kee gesproken.

„In mijn verder leven is dat gebed altijd een pleitgrond voor me geweest. Niet, dat het gebed me zalig gemaakt heeft, maar ik zei altijd tot den Heere: Ik ben al bij mijn geboorte aan U door Uw volk opgedragen, ga Gij steeds met mij. Door genade mag ik mij het eigendom des Heeren noemen; ik moet uitroepen, dat ik met een wonderdoenden God te doen heb. Hem alleen de eere.”

Heel dat gezin heeft God wonderbaar gezegend. De kinderen zijn opgegroeid tot mannen en vrouwen, die het ook naar de wereld goed hadden en de meesten vonden den God van hun moeder.

Het gebed! Laten wij in deze tijden van brandenden nood niet versagen. Bij allen afval van God werkt toch de Geest des Heeren. Gods Woord keert nooit ledig weer. Het wordt gehoord ten oordeel of ten voordeel.

Dragen we onze doodzieke maatschappij aan God op. Tante Kee bracht ieder, die met haar in aanraking kwam, tot God. Biddend hielp zij. Zij hielp zelfs tot in geslachten.

Bidden en helpen. Werken en bidden. Het is God alleen, die ons uit den huidige wereldnood redden kan.

JOHANNA BREEVOORT